

AUGUST KOVAČEC

Razred za filološke znanosti

Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Trg Nikole Šubića Zrinskog 11, HR-10000 Zagreb

KONTEKSTUALNE VARIJANTE PRIJEDLOGA U (KAJKAVSKOM) GOVORU JESENJA

Prijedlozi u kajkavskim govorima malo su se proučavali, a pogotovu je malo radova o prijedlozima kao cjelovitom podsustavu. Govor Jesenja (Donjeg Jesenja i Gornjeg Jesenja) poznaje za većinu prijedloga veći broj varijanta koje su rezultat ili jednačenja suglasnika (po zvučnosti te po mjestu i načinu izgovora) kojima se prijedlozi završavaju, ili pak vokalskih alternacija koje su rezultat neutralizacija vokala (u nenaglašenim slogovima). Kada su prijedlozi naglašeni (ispred zamjenica), alternacije su rezultat neutralizacije opreke /a/~o/ u susjedstvu nazala ili pak također i varijacija u tonskom naglasku. Radi lakše usporedbe s prijedlozima u drugim govorima, varijante se sustavno ilustriraju primjerima.

Prijedlozi su nepromjenljiva vrsta riječi s pomoću kojih se u sintagmi ili u rečenici povezuju imenice (ili imenske sintagme ili zamjenice i sl.) s drugim riječima. Za razliku od tzv. punoznačnih riječi, prijedlozi funkcioniraju u okviru dvosmjernih sintaktičkih veza (npr. *živi* ←u→ *gradu*, *radi* ←za→ *slavu*, *stol* ←od→ *hrastovine*, *bilo bi dosta* ←za→ *danas* itd.) (usp. Čerkasova 1979: 227). Prijedlozi su dakle riječi za označivanje funkcija drugih elemenata i obično su sastavni dio različitih vrsta dopuna (odnosno, oni dopune uvode): priloških dopuna (npr. *rade u tvornici*, *putujemo po svijetu*, *ona pleše do kasne noći* itd.), atributskih dopuna (npr. *dar od roditelja*, *skok u vis/inul*, *krov od slame* i sl.), imenskih dopuna predikata (npr. *cura je sa sela*, *ostao je bez teksta* i sl.) (usp. Šerbănescu 2004: 459). Prijedlozi kao funkcionalne riječi najčešće nekoj drugoj riječi (regensu) podređuju imenice i imenske sintagme (koje su tada rekacija, npr. *čovjek sa sela*, *čovjek iz susjednoga sela*, *molimo za njegovu dušu*, *to je za njih* i sl.), brojeve (npr. *vrijeme između dva i tri*, *dovoljno za dvojicu*, *odlazi u osam*, *položio je ispit s pet* i sl.), zamjenice (npr. *ne mogu bez nje*, *on radi za mene*, *molite se za nas* i sl.), ali i priloge (npr. *to vrijedi do sutra*, *na putu smo od jutros* i sl.) (usp. Čerkasova 1979, *ibid.*; Šerbănescu 2004, *ibid.*; također Dubois

et al. 1994: 377). U jezicima kao što je hrvatski, prijedlozi zahtijevaju određenu morfološki izraženu rekciju, najčešće stanovit padežni oblik imenice, zamjenice i sl. (npr. *dan bez sunca, dar za brata, dar od brata, put kroz šumu, uzjahao je na konja, jaše na konju, brine se za nju* i sl.), s tim da prijedlozi istoga oblika imaju različita značenja (nijanse značenja) kada imaju različite rekcije, kada se slažu s različitim padežima (npr. *uzjahao je na konja, jaše na konju, leti nad kućom, doletio je nad kuću* i sl.).

U nekim jezicima prijedlozi kadšto mogu dolaziti i iza imenice (iza imenske sintagme), npr. u hrv. *Boga radi, velikoga Boga radi*, pored *radi Boga, radi velikoga Boga / radi Boga velikoga* (usp. npr. i njem. *den Eltern zuliebe* ‘roditeljima za ljubav’; usp. Glück 1993: 478). Takve (najčešće fakultativne) “poslijeloge” (postpozicije), kada oni i dalje ostaju posebne fonetski odvojive riječi, treba razlikovati od postpozicija u užem smislu riječi (npr. mađ. *–ben i –be* ‘u u kert | *ben* ‘u vrtu’, *kert* | *be* ‘u vrt’; tur. *–da* ‘u u oda | *da* ‘u sobi’) koje su fonetski neodvojive od leksema (eventualno i dopunjenog nekim gramatičkim morfemima) s kojima tvore jednu fonetsku riječ, slično padežnim ili konjugacijskim morfematskim nastavcima. To znači da se, iako dolaze između dviju virtualnih pauza, tj. kao fonetski odvojive riječi (usp. *bez brige, bez velike brige, bez ikakve brige*), prijedlozi mogu odrediti i kao fonetski samostalni funkcionalni morfemi jer izražavaju funkcije “punoznačnih” riječi u sintagmi ili u rečenici.

Kada se prijedlozi određuju kao nepromjenljiva vrsta riječi, time se želi istaknuti da u njihovu obliku nema promjena koje bi za sobom povlačile određena nova (predvidljiva i zadana) njihova značenja, drugim riječima oni se ne mogu sklanjati, sprežati ili komparirati. Tako je jasno da se primjerice u standardnom hrvatskom jeziku oblik prijedloga *od* mijenja ovisno o tom nalazi li se u prednaglasnom ili u naglašenom položaju (npr. npr. *od rúke* i *òd oka*; usp. i prijedlog na: *na víno* i *nà glāvu* i sl.), ali mu u oba slučaja funkcija ostaje istovjetna.

U dijalektološkim studijama jezikoslovci pozornost posvećuju ponajprije proučavanju činjenica iz glasovlja, iz imenske i glagolske morfologije te iz leksika (usp. i Miloš 2013: 239–240). U istraživanjima se pitanjima prijedloga redovito pridaje znatno manja pozornost ili se ta pitanja uopće ne dotiču. Zanimljivo je da u svojoj znamenitoj gramatici književnoga jezika i Josip Florschütz, iako pomno u sintaksi obrađuje uporabu pojedinih padeža s prijedlozima (Florschütz 1940: 216–220, 224, 229–232, 233–235, 238–239), nema posebnoga razdjela posvećenoga prijedlozima kao vrsti riječi. U opisima pojedinih govora prijedlozi se obično obrađuju usputno (npr. u sintaksi padeža) i sumarno ili se pak izostavljaju. Nema sveobuhvatnih studija koje bi promatrale tu vrstu riječi u cjelini, ili proučavale velike njezine dijelove, kao što to za vremenske priloge u čakavskom i kajkavskom čini studija Jele Maresić

(Maresić 2013: 203–217) ili pak za tri najčešća prijedloga u ekavskom čakavskom studija Irene Miloš (Miloš 2013: 230–253). Ako se izuzmu neki dijalektni rječnici poput onoga senjskoga govora (Moguš 2002) ili grobničkoga govora (Lukežić – Zubčić 2013), koji precizno evidentiraju inventar prijedloga, ili pak rječnika bračkih govora koji za prijedloge obično navodi obilne uporabne kontekste (Šimunović 2009), ni mnogi dijalektni rječnici i studije govora ne bilježe uvijek sustavno građu koja se odnosi na prijedloge. I Josip Jedvaj u svojem opisu bednjanskoga govora (na taj ćemo opis višekratno upućivati) razdjel *Prijedlozi* svodi na svega 11 redaka (Jedvaj 1956: 320), ali za uzvrat na više mjesta u drugim dijelovima studije donosi zanimljive podatke i o toj vrsti riječi (id., 287, 290, 291, 293, 323). U studiji o nenaglašenim sintaktičkim jedinicama u kajkavštini E. Ramadanović i I. Virč kratko obrađuju i nenaglašene oblike nekih kajkavskih prijedloga (Ramadanović – Virč 2013: 616–617).

Govor Jesenja (ponajprije Donjeg Jesenja, ali i Gornjeg Jesenja) do sada se malo istraživao. Osim mojih nekoliko radova (Kovačec 1989, 1990, 1990a, 2007, 2013) nema cjelovitih radova drugih jezikoslovaca koji bi se bavili tim kajkavskim govorom. Taj govor prema Stjepanu Ivšiću pripada arhaičnoj zagorsko-međimurskoj grupi kajkavskih govora (Ivšić 1936: 70), a prema Lončariću bednjansko-zagorskomu dijaketu (Lončarić 1996: 141–149; 2005: 108–114 et passim; usp. i Zečević 1993, passim).

Među značajkama govora Jesenja spomenut ćemo ovdje samo one koje mogu imati važnost za građu koju obrađujemo. Kao i u drugim govorima, suglasnički dočetcu prijedloga (uključujući i prijedloge koji se sastoje samo od jednoga suglasnika) podložni su jednačenjima po zvučnosti (npr. *bez*, *bes*; *s*, *z* i *sl.*) te po načinu i mjestu izgovora (npr. *bež*, *beš*; *š*, *ž* i *sl.*)¹ U prozodiji nije moguće automatski prihvatiti do sada ponuđena rješenja za srodne govore. Naime, što se prozodije tiče, očekivalo bi se da govor Jesenja ima tri (tonska, melodijska) akcenta: tromi (˘), (dugi) silazni (˘) i akut, tj. “zavinuti”, neravnomjerno uzlazni (˘) te prednaglasnu duljinu (˘). No kako u govoru Jesenja pod tzv. prednaglasnom duljinom, jednako kao i pod akutom i dugim silaznim, dolazi najpotpuniji (naglašeni) inventar od sedam vokala (s lagano uzlaznom i zatim izrazito silaznom intonacijom na prvom slogu, slogu nekadašnje prednaglasne duljine), a pod “tromim” u idućem otvorenom slogu reducirani inventar od pet vokala (u zatvorenom slogu broj vokala je još manji), moje je tumačenje da je ovdje riječ o jedinstvenom dvosložnom i dvovršnom tonskom naglasku

¹ U bilježenju primjera služim se sustavom kakav sam upotrijebio u ranije objavljenim radovima o govoru Jesenja (iako je kronološki prvi od njih, iz g. 1989., bio grafički nezadovoljavajuće otisnut). Ističem da za tzv. punoznačne riječi ispred pauze (/na apsolutnom kraju riječi) ne bilježim obezvučivanje zvučnih (*pǒd* a ne *pǒt*, *zǒb* ‘zub’ a ne *zǒp* i *sl.*) iz razloga koje ovdje nije nužno objašnjavati.

(koji bilježim kao $\check{v}$ na prvome od dvaju slogova). Iako se taj “tromi” naglasak u drugom dijelu dvosložnoga naglasaka ostvaruje jasno, izrazito resko i odsječno (u drugim pozicijama samostalni tromi je prije svega ravnomjeran, a može biti i lagano uzlazan i lagano produljen), to znači da i on jest naglašen fizički – ali ne i funkcionalno, fonološki samostalno (npr. *vīna*, *piěska*, *pa hærži* ‘po raži’, *ōn sæ jæ klätīl* ‘on se skitao’, *hlōdi* ‘komadi grana, štapovi od grana’, *vuōli* ‘volovi’, *sūli* ‘mirazi’). Gledano s čisto fonetske, realizacijske strane, ti bi se primjeri mogli bilježiti i kao *vīnā* ili *vīnǎ*, *piěskǎ* ili *piěskǎ*, *pa hærži* ili *pa hærži*, *ōn sæ jæ klätīl* ili *ōn sæ jæ klätīl*, *hlōđi* ili *hlōđi*, *vuōli* ili *vuōli*, *sūli* ili *sūli*, dakle s duljinom ili sa silaznom duljinom u onom slogu koji prethodi slogu s tromim naglaskom. To je tip “skandinavskoga” dvosložnoga i dvovršnoga naglasaka kakav nalazimo u švedskom i u norveškom (Kovačec 1989: 18–19; 1990: 52–53; 1990a: 250–253). Takav “četverotonski” sustav naglasaka proizlazi iz opreka: */pīla/* ‘pića’ (gen. jed.) ~ */pīla/* ‘pića’ (nom. i akuz. množ.) ~ (*ona jæ*) */pīla/* ‘(ona je) pila’ ~ */pīla/* ‘pila (za piljenje)’ ili pak opreka kao što su */tæcul/* ‘tetu’ (akuz. jed.) ~ (s) *tæcu* ‘(s) tetom’ (instr. jed.) ~ (pri) */tæcul/* ‘kod tetka’ (lok. jed.) ~ (k) */tæcul/* ‘(k, prema) tetku, tetku’ (Kovačec 1989: 18–19). Isti maksimalni inventar samoglasnika kakav dolazi s dvosložnim i dvovršnim naglaskom (/i, ie, æ, a, o, uo, u/) dolazi i u kombinaciji s akutom (npr. *pīli* ‘(on) pili (pilom)’, *biēli* ‘bijel(i)’, *pæra* ‘pera’, *kāra sæ* ‘kokodače; prekoravajući viče’, *z lamōri* ‘s ormarima’, *nuōri* ‘lud(i), budalast(i)’, *hūdi* ‘ljut(i)’) te u kombinaciji s (dugim) silaznim (npr. *mīli* ‘mili, mio’, *tiēle* ‘tijelo’, *rædi* ‘redovi’, (on) *klāci* ‘gazi nogama, nabija nogama’, *pōni* ‘pun(i)’, *buōli* ‘bolji’, *lūdi* ‘ljudi’). S tromim se kombinira vokalski inventar od samo šest samoglasničkih fonema (/i, e, æ, a, o, u/). Treba reći da su [e] i [ie] varijante istoga fonema (usp. *pēs* ‘pas’, *piěsa* ‘psa’ kao *vōl*, *vuōla*, *mōle* ‘malo’, *mōli* ‘malen’), s tim da varijanta [é] dolazi samo pod tromim (npr. *hīža*, *děska*, *sǎdem*, *krāva*, *kōle*, *kūsa* ‘kuja’). Istodobno varijanta [ie] dolazi u kombinaciji s ostala tri naglasaka (npr. *pret hīžu* ‘pred kućom’, *z diěsku* ‘s daskom’, *s krāvu* ‘s kravom’ itd.) dok u velarnoj seriji pod tromim dolaze samo fonemi /ō/ (zbog neutralizacije opreke /o/~uo/ pod “tromim”) i /ū/. Nisam uspio utvrditi u kojoj mjeri tumačenje naglasnoga sustava kao četverotonskoga (s dvosložnim i dvovršnim tonskim naglaskom umjesto prednaglasne duljine i tromog), osim za govor Jesnja i za govor Bednje, vrijedi i za druge kajkavske govore. Vokalizam govora Jesnja poznaje sustavne neutralizacije samoglasnika osobito u nenaglašenim slogovima. Tako u prednaglasnom položaju dolazi inventar od četiri vokala (/i, e, a, u/: *prijǎjti* ‘uhvatiti; primiti’, (s) *penǎzi* ‘s novcem’, *lapǎta* ‘lopata’, *sadēti si* ‘sjediti’, *pustīti* ‘pustiti’), koji se u nekim kontekstima može reducirati na tri (npr. u susjedstvu šuštavih), a u finalnom otvorenom slogu inventar od pet vokala (/i, e, æ, a, u/: *hīži* ‘kući’ (dat. jed.), *děske* (dat. dat. jed.), *děskæ* (gen. jed. te nom. i akuz. mn.), *děska* (nom. jed.), *děsku* (akuz. jed.)) (Ko-

vačec 1989: 21; 1990: 54–56). Pod naglaskom se u susjedstvu nazala (i suglasničkih skupina s nazalom) neutralizira opreka /a/ ~ /o/ pa umjesto dva fonema u tom položaju imamo samo fonem /o/ (npr. *mōti* ‘mati’, *lōni* ‘lani’, *sōm* ‘sam’, *sōma* ‘sama’, *mlōdi* ‘mladi’, *mlōtil* ‘mlatio’, *zō nas* ‘za nas’ ali *zā vas* itd.) (Kovačec 1989: 19). Vesna Zečević temeljito je proučila i opisala samoglasničke neutralizacije i fonemske zamjene u kajkavskim govorima na temelju objavljene građe i na temelju građe prikupljene na terenu do početka 1990-ih. Iako nije izravno obrađivala i govor Jesenja, njezine analize neutralizacija u susjednim i srodnim kajkavskim govorima (osobito npr. u govoru Bednje, Zečević 1993: 45, 46, 47, 48, 80–83, 170–171, 194–197 et passim) zorno objašnjavaju i pojave nautralizacije vokalskih fonema u govoru Jesenja.

Većinu građe za ovaj rad prikupio sam bilježeci ono što sam čuo u spontaninim razgovorima tijekom više od 50 godina (od kraja 1960-ih), a samo manji dio prikupio sam kao odgovor na izravno postavljena pitanja (u novije doba vrlo često telefonom). To što se građa proteže na približno pola stoljeća vremenskoga razdoblja najveći je njezin nedostatak. Budući da mnogi članovi zajednice danas svakodnevno odlaze na posao u druga mjesta (a i djeca se danas odvoze u dječji vrtić u Krapinu), neki zabilježeni i navedeni oblici žive još samo u govoru najstarijih govornika te, rjeđe, u govoru unuka koji su odrasli s djedom i bakom. Mnoge odrasle osobe nerijetko se izvan najužega obiteljskoga kruga sve više služe stanovitom kajkavskom koine iz koje se isključuju značajke tipične za tradicionalni mjesni govor.

Kontekstualne varijante prijedloga u (kajkavskom) govoru Jesenja (osobito Donjeg Jesenja, ali i Gornjeg Jesenja) posljedica su jednačenja po zvučnosti dočetnoga suglasnika prijedloga prema početnomu suglasniku riječi koja dolazi iza prijedloga, zatim posljedica jednačenja dočetnoga suglasnika prijedloga početnomu suglasniku iduće riječi po mjestu i načinu izgovora. Kada prijedlozi koji sadrže samoglasnik dolaze ispred imenica (te pridjeva, brojeva, priloga; samo prijedlog *za* ispred infinitiva), oni su nenaglašeni, ali kada dolaze ispred ličnih zamjenica, upitnih zamjenica te pokaznih zamjenica i pokaznih zamjениčkih pridjeva, naglasak se pomiče na prijedlog (osim u instrumentalu kada naglasak nose zamjenice i zamjениčki pridjevi). Naravno, u svakom položaju (u prednaglasnom ili u naglašenom) dolazi pritom različit inventar samoglasničkih fonema. Ako je samoglasnik prijedloga u susjedstvu nekoga nazala (ili skupine koja sadrži nazal), pa tako i nazala u zamjениčkom obliku koji slijedi iza prijedloga, imamo alternaciju: /a/ u nenaglašenom položaju i /o/ u naglašenom položaju. Sve se te kontekstualne varijante mogu promatrati unutar nekoliko skupina prijedloga.

1. skupina

Prvu skupinu čine oni prijedlozi kojima se osnovni oblik sastoji samo od jednoga suglasnika, npr. *h* ‘u’ (s akuzativom te s lokativom), *k* ‘k (prema)’ (s dativom), *s* ‘s (s nekog višeg mjesta ili razine na nižu)’ (s genitivom), *s* ‘s, sa; u društvu (s kim); s pomoću (čega)’ (s instrumentalom) i *z* ‘iz; od’ (s genitivom). Varijante tih prijedloga uvjetuje narav suglasnika kojim počinje iduća riječ (imenica, pridjev ispred imenice, broj ili broj ispred imenice, zamjenica, zamjenički pridjev ispred imenice, prilog). Prema idućemu početnomu suglasniku ti se prijedlozi jednače redovito po zvučnosti i/ili, u nekim slučajevima, prema mjestu i načinu izgovora. Radi lakše usporedbe s prijedložnim varijantama u drugim (osobito kajkavskim) govorima, smatrao sam da će za pojedine varijante biti korisno što iscrpnije navesti primjere konteksta.

Prijedlog *h* ‘u’ (s akuzativom). Pred bezvučnim okluzivima ([p, t, k]), afrikatama ([c, č]) i frikativima ([f, s, š, h]) taj se prijedlog ostvaruje kao bezvučni laringalni (glotalni) frikativ [h] (npr. *h pišsek*, *h tuôrbu*, *h kôť*, *h čěkar* ‘u torbu (pletenu od pruća)’, *h čôbu* ‘u usnu’; *h fûrek* ‘u balvan’, *h siêne* ‘u sijeno’, *h šuořin* ‘u cipelu’; za položaj ispred *h* vidi niže). Iako izvorni govornici tvrde da se taj prijedlog ispred zvučnih okluziva ([b, d, g]), afrikate ([č]) i frikativa ([v, z, ž, j]) ostvaruje na istovjetan način (tj. kao bezvučno [h]), moj je dojam da je u toj poziciji riječ o zvučnome laringalnom (glotalnom) frikativu [h] (npr. *h bêrv* ‘u brv’, *h driêve*, *h grâbu*; *h ģûňġ* ‘u perlicu’; *h vrěču*, *h zěmľu*, *h žětvu*, *h jômu* ‘u jamu’). Teško je dati točan odgovor na tu dvojbu jer nisu obavljena nikakva precizna snimanja i mjerenja, a i kolege s dobrim poznavanjem (akustičke) fonetike razilaze se u tumačenju. Slične su nedoumice i s realizacijom toga prijedloga ispred nazala ([m, n, ŋ]), laterala ([l, ʎ]) i vibranta ([r]) (npr. *h měste*, *h nuôs*, *h nîvu*; *h luôv*, *h ľûľu* ‘u lulu’; *h rôku* ‘u ruku’). Međutim, ako iduća riječ počinje bezvučnim laringalnim (glotalnim) frikativom [h], prijedlog se ostvaruje kao [f], a početno [h] iduće riječi disimilacijom nestaje (npr. *f ôstu* < *h hôstu* ‘u šumu’, *f uôjku* < *h huôjku* ‘u jelu’, *f ħjđinu* < *h hħjđinu* ‘u heljdu’, *f ħrž* < *h hħrž* ‘u raž’ i sl.²; rjeđe se čuju varijante s očuvanim početnim h- iduće riječi, npr. *f huôjku*, *f hħjđinu*, *f hħrž* i sl.). Treba istaknuti da nisu rijetki slučajevi, osobito u govoru djece, da se i u toj poziciji uspostavlja varijanta prijedloga *h* (npr. *h hôstu*, *h huôjku*, *h hħjđinu*, *h hħrž* i sl.), s tim da se govorna realizacija može kretati od [hə h...], s laganom pauzom [h# h...] iza prijedloga pa do jednostavno lagano produženog (ili ‘zadržanog’) početnog [h.] na početku

² Fonem /h/ je u govoru Jesenja nestabilan. Na početku riječi dolazi npr. *hôdi!*, *hôj!* ‘idi’ i *ôdi!*, *ôj!*, *arbâjtati* ‘iscrpljivati se radom’ i (rijetko) *harbâjtati*. Na kraju nekih riječi *h* je nestao, npr. *ôdma* ‘odmah’ *uore* ‘orah’ (ali gen. jed. *arêha*), *għi* ‘upravo; jednako’ (usp. njem. *gleich*), ali ipak *môh* ‘mah, zamah’, *griêh* ‘grieh’, *miêh* ‘mijeh’, *štîh* ‘ubod, udarac; prepoznatljiv izgled’, *pôh* ‘puh’, *spîh* ‘zapuh, nanos snijega’ i dr.

iduće imenice (npr. [*h.õstu*, *h.uõjku*] itd.). Mi takav prijedlog bilježimo suglasnikom s točkom unutar zagrade (npr. (*h.*) *hõstu*, (*h.*) *huõjku*, (*h.*) *hãjdinu*, (*h.*) *hãrž* itd.). Takav (*h.*) pred idućim početnim [h] imenice u brzu govoru može i posve izostati. Također treba navesti da se taj prijedlog, doduše vrlo rijetko, ostvaruje kao izrazito dugi i intenzivni [h:] (usp. za slične pojave u govoru Bednje Jedvaj 1956: 291), a u tim slučajevima neki kolege s dobrim poznavanjem akustičke fonetike čuju velarni frikativ [x] (ili gotovo geminirano [x:] ako se prethodna riječ završava na samoglasnik), ali ga ja tako ne čujem. Valja također istaknuti da je u slučajevima kada iduća riječ počinje vokalom moguća kako uporaba [h] tako i uporaba [f] kao individualnih varijanata (npr. *h õke* i *f õke*, *h uõči* i *f uõči* ‘u oči’, *h ablāk* i *f ablāk* ‘u masnu prevlaku na kuhanom mlijeku, u skorup’, *h ĩglu* i *f ĩglu*, *h ængela* i *f ængela* ‘u anđela’ itd.). Ispred samoglasnika vrlo se rijetko, kao individualna varijanta, čuje i [v]. Ispred ličnih zamjenica, ispred nekih upitnih i pokaznih zamjenica i zamjениčkih pridjeva varijante prijedloga su *fũ* ili *fũ* (npr. *fũ mæ* ‘u mene’, *fũ tæ* ‘u tebe’, *fũ ñega* ‘u njega’, *fũ ñu* ‘u nju’, *fũ nas* ‘u nas’, *fũ vas* ‘u vas’, *fũ ñæ* ‘u njih’, *fũ sæ* ‘u se, u sebe’, *fũ ke* ‘u što’, *fũ kega* ‘u koga’, *fũ tega* ‘u toga’, *fũ tu* ‘u tu’, *fũ nega* ‘u onoga’, *fũ nu* ‘u onu’ itd.³) (za analognu pojavu u bednjanskom govoru usp. Jedvaj 1956: 287). Kao rijetke individualne varijante kadšto se čuju također *vũ* i *vũ*.

Prijedlog *h* ‘u’ s lokativom pokazuje jednake ostvaraje varijanata u odgo-varajućim kontekstima (*h piõsku*, *h tuõrbe*, *h kõtu*; *h cĳglu* ‘u cigli’, *h çriõvu*; *h fũrku*, *h sælu*, *h šenice* ‘u pšenici’ itd.; isto vrijedi i za (moguću) zvučnu realizaciju [h], npr. *h briõnke* ‘u bačvi’, *h jõme* itd.; *h mõstu*, *h nõdraj* ‘u krilu; u njedrima’, *h nuõsu*, *h ñĩve*; *h lapãte* ‘u lopati’, *h lõse* ‘u ljesi’, *h rãbrũ*). Slično kao i s akuzativom, prijedlog *h* ispred riječi koje počinju s *h* prelazi u *f*, a *h-* nestaje (*f õste*, *f uõjke*, *f ãjdine* itd.; rijetko *f huõjke*, *f hãjdine* i sl.; individualna varijanta [v] izrazito je rijetka). Ispred ličnih zamjenica te nekih drugih zamjenica i zamjениčkih pridjeva prijedlog se redovito ostvaruje kao *fũ* (*fũ mane* ‘u meni’, *fũ tabe* ‘u tebi’, *fũ ñam* ‘u njem’, *fũ ñe* ‘u njoj’, *fũ nas* ‘u nama’, *fũ vas* ‘u vama’, *fũ ñi* ‘u njima’, *fũ sabe* ‘u sebi’, *fũ çam* ‘u çem’, *fũ kam* ‘u kom’, *fũ tam* ‘u tom’, *fũ te* ‘u toj’, *fũ nam* ‘u onom’, *fũ ne* ‘u onoj’). Vrlo je rijetka individualna varijanta *vũ*.

Prijedlog *k* ‘k; prema; o, oko (vremenski)’ ima rekciju u dativu. Ispred riječi koje počinju bezvučnim okluzivom, afrikatom ili frikativom ostvaruje se kao [k] (npr. *k põtu*, *k tuõrbe*; *k ciõñaku* ‘k/prema vjedru za hranjenje svinja’, *k çãlu*; *k fũrku*, *k siõnu*, *k šenice*, *k huõjke*). Realizaciju prijedloga *k* ispred riječi

³ Uobičajene nenaglašene varijante nekih zamjenica i nekih zamjениčkih pridjeva iza naglašanih varijanata prijedloga u genitivu i u akuzativu (u genitivu npr. *dõ ñega*, *dõ kega*, *dõ tega*, *dõ nega*; u akuzativu npr. *fũ ñega*, *fũ kega*, *fũ tega*, *fũ nega*) kod manjega dijela govornika imaju također i nenaglašene individualne varijante *ñaga*, *kaga* (osim iza *bães* i *çães*), *naga*. Osim iza varijanata prijedloga *fũ* i *dõ* to se također događa i iza varijanata prijedloga *nõ*, *põ*, *zõ/zã*, *õd*, *bãez/bães/bãš*, *çãz/çãz/çãš*, *mãd/mãt*, *nõd/nõt*, *põd/põt*, *prãd/prãt*.

koje počinju sa *k* obradit ćemo na kraju zajedno s drugim slučajevima doticaja identičnih suglasnika na granici riječi, a u takvim ćemo slučajevima dočeti suglasnik prijedloga navoditi s točkom među oblim zgradama, npr. (*k.*). Ispred zvučnih okluziva, afrikata i fiktiva (osim [v] i [j], v. niže) taj prijedlog dolazi kao [g] (npr. *g briĕgu* ‘k/prema brijegu’, *g dĕlu* ‘na posao’; *g ĝûňĝu* ‘k/prema perlici’; *g zĭdu*, *g zôbu* ‘k zubu’, *g žĭru* ‘k žiru’). Realizacije *g* ispred riječi koje počinju s *g* obradit ćemo zajedno s drugim slučajevima susreta istovjetnih suglasnika (označeno kao (*g.*)). Ispred riječi koje počinju s [v, j] te nazalima [m, n, ŋ], lateralima [l, l̥] i vibrantom [r] varijanta prijedloga ostaje *k* (npr. *k vrĕtam*, *k Vŭzmu* ‘o Uskrsu’, *k jôme*, *k jŭncam* ‘k junadi’, *k mĕsu*, *k nuôsu*, *k nŭve*, *k lĕte* ‘k letvi’, *k lĕse* ‘k ljesi, do ljese’, *k rĕce* ‘k patki’). Varijanta *k* ostaje i pred zamjenicama i nekim zamjениčkim pridjevima (npr. *k mĕne*, *k tĕbe*, *k nĕmu*, *k nuôj*, *k nôm*, *k vôm*, *k nŭm*, *k sĕbe*; *k čĕmu*, (*k.*) *kômu*, *k tômu*, *k tuôj*, *k anôm*, *k anuôj*).

Prijedlog s ‘s, sa; s pomoću (čega), u društvu (s kim)’ zahtijeva iza sebe instrumental. Varijanta [s] dolazi ispred bezvučnih okluziva, afrikata i friktiva (npr. *s pĕrstam*, *s tuôrbu*, *s kalĕnam*; *s čĕkaram*; *s fŭrkam*, *s hrĕstam*). Ispred riječi s početnim *č* dolazi varijanta *š* (npr. *š čĕvĕlam*). Ispred zvučnih okluziva, afrikata i friktiva taj se prijedlog ostvaruje kao *z* (npr. *z brĕdu*, *z driĕvam*, *z gruôbam*; *z vrĕti* ‘(s) vratima’, (*z.*) *zĕmĕlu* / (*z.*) *zamlô*, (*ž.*) *žuôharam*, *z jômu*) te ispred početnih nazala, laterala i vibranta (npr. *z mustjô* ‘(s) mašću’, *z nuôsam*, *z nŭvu*; *z lŭkam*, *z ĭudmŭ* ‘s ljudima’, *z rĕbri* ‘s rebrima’) (za srodnu pojavu u bednjanskom usp. Jedvaj 1956: 293; za senjski govor usp. Moguš 2002: 130). U položaju ispred riječi koje počinju sa [s] ili [š] te onih sa [z] ili [ž] varijante prijedloga *s* prikazat ćemo na kraju treće skupine (slučajevi (*s.*), (*z.*), (*š.*), (*ž.*)), zajedno s drugim slučajevima kontakta između istovjetnih finalnih suglasnika prijedloga i početnih suglasnika iduće riječi. Na kraju navodimo varijante prijedloga *s* ispred zamjenica i zamjениčkih pridjeva (npr. *z mĕnu* ‘sa mnom’, *s tuôbu* ‘s tobom’, *ž nŭm* ‘s njim’, *ž nôm* ‘s njom’, *z nômi* ‘s nama’, *z vôm* ‘s vama’, *ž nŭmi* ‘s njima’, (*s.*) *suôbu* ‘sa sobom’; *š čĭm* ‘(sa) čime’, *s kiĕm* ‘s kim’; *s tiĕm* ‘s tim’, *s tô* ‘s tom’; *z aniĕm* ‘s onim’, *z anô* ‘s onom’⁴). Kao što se vidi iz navedenih primjera, kod zamjenica koje počinju s [ŋ] prijedlog *s* ponaša se drugačije nego ispred imenica koje počinju istim tim fonemom (usp. za Bednju Jedvaj 1956: 324).

⁴ Iza *s/z* te iza nenaglašenih varijanata prijedloga *med/met*, *nad/nat*, *pad/pat*, *pred/pre*, kada se slažu s instrumentalom, redovito dolaze naglašeni oblici ličnih zamjenica i zamjениčkih pridjeva u kojima je vokal naglašen (dugim) silaznim naglaskom, npr. *z mĕnu*, *s tuôbu*, *z nômi*, *z vôm*, *ž nŭmi*, *s suôbu*, *s tiĕmi*, *z aniĕmi*. No prilično je česta individualna varijanta naglašena tromim naglaskom (npr. *z mĕnu*, *s tôbu*, *z nômi*, *z vôm*, *s tĕmi*, *z anĕmi*). Vrlo rijetko u govoru odraslih, a nešto češće, kako se čini, u govoru djece, dolaze i varijante naglašene akutom (ali samo za 1. i 2. lice jed. te za povratno-posvojnu zamjenicu: *z mĕnu*, *s tuôbu*, (*s.*) *suôbu*).

Prijedlozi *s* ‘s (nekog višeg mjesta na niže; s neke više razine na nižu)’ (s genitivom) i prijedlog *z* ‘iz; od, iz (neke građe)’ (s genitivom) zapravo su u svim kontekstima potpuni homofoni, a značenjska razlika među njima očituje se iz konteksta (ponajprije iz glagola s pomoću kojih ti prijedlozi uvođe dopunu, prilošku oznaku, i iz situacije). No u slučajevima kada značenje nije jasno iz konteksta, ili kada se ono želi istaknuti, prijedlog priloške oznake pojačava se prilogom *dōlu* ‘dolje’ sa značenjem ‘s (više razine na nižu), dolje’ (npr. *sniĕg apāda s kruōva dōlu* ‘snijeg pada s krova’; *zēl si jæ škarlāk z glāvæ dōlu* ‘skinuo je šešir s glave’), a prilogom *vūn* ‘van’ u značenju ‘iz’ (npr. *hīža jæ gariēla pa jæ s kruōva vūn išel dīm* ‘kuća je gorjela i iz krova je izlazio dim’; *děčec niē štēl z vōdæ īti vūn* ‘dječak nije htio izaći iz vode’). Kako nas ovdje zanimaju samo glasovni oblici varijanata, ne ćemo se dalje, navodeći primjere, zadržavati na značenjskim razlikama. I jedan i drugi prijedlog imaju varijantu [s] ako iduća riječ počinje bezvučnim okluzivom, afrikatom ili frikativom (npr. *s pōta* ‘s puta’, *s tuōrbæ* ‘iz torbe’, *s kaļēna* ‘s koljena; iz koljena’; *s cēkara* ‘iz cekera’; *s fūrka* ‘s balvana; iz/od balvana’; *s hrāsta* ‘s hrasta, iz/od hrasta’). Ako iduća riječ počinje zvučnim okluzivom, afrikatom ili frikativom te nazalom, lateralom ili vibrantom, varijanta prijedloga je [z] (npr. *z biēdnā* ‘iz badnja’, *z driēva* ‘sa stabla; iz/od drv/et/a’, *z gruōba* ‘iz groba’; *z vrāta* ‘s vrata; iz vrata’, *z vrāt* ‘iz vrata’, *z jūhæ* ‘iz (bistre) juhe’; *z māsa* ‘od/iz mesa’, *z nuōsa* ‘s nosa; iz nosa’, *z nūvæ* ‘s njive’; *z lūka* ‘od luka’, *z lūdi* ‘s ljudi; od ljudi’; *z ræber* ‘s rebara; iz rebara’). Ispred riječi koje počinju šuštavim afrikatama [č, ĝ] varijante su tih prijedloga [š] i [ž] (npr. *š čæšļa* ‘iz češlja’; *ž ĝūnĝa* ‘iz/od perlice’). Na kraju ćemo za sve prijedloge zajedno obraditi slučajeve kada je oblik prijedloga jednak početnomu suglasniku iduće riječi (slučajevi (*s.*), (*z.*), (*š.*), (*ž.*)). Sa zamjenicama i zamjениčkim pridjevima imamo oblike kako proizlazi iz primjera (npr. *z mānæ* ‘s mene, iz mene’, *s tæbæ* ‘s tebe, iz tebe’, *ž næga* ‘s njega, iz njega’, *ž næ* ‘s nje, iz nje’, *z nōs* ‘s nas, iz nas’, *z vās* ‘s vas, iz vas’, *ž nū* ‘s njih, iz njih’, (*s.*) *sæbæ* ‘sa sebe, iz sebe’; *š čæsa* ‘s čega, iz čega’, *s kōga* ‘s koga, iz koga’; *s tōga* ‘s toga, iz toga’, *s tæ* ‘s te, iz te’; *z anōga* ‘s onoga, iz onoga’, *z anæ* ‘s one, iz one’).

2. skupina

Drugu skupinu čine oni prijedlozi koji se sastoje od jednoga otvorenoga sloga, kao što su npr. *da* ‘do’ (s genitivom), *na* ‘na’ (s akuzativom te s lokativom), *pa* ‘po’ (s akuzativom te s lokativom), *pri* ‘pri; kod’ (s lokativom), *za* ‘za (u čiju korist)’ (s akuzativom) te ‘za; iza’ (s instrumentalom). Ti se prijedlozi ne mijenjaju ovisno o početnom suglasniku iduće riječi, nego ispred imenica (te drugih riječi koje dolaze ispred imenice) imaju uvijek samo nenaglašen oblik (onaj koji smo upravo naveli). Tako imamo: *da pōta*, *da kaļēna*; *da cēstæ*;

da vačærjæ ‘do večere’, *da zútra* ‘do sutra’; *na trónik* ‘na livadu’, *na nívu*, *na glávu* (s akuzativom), *na tróniku*, *na níve*, *na gláve* (s lokativom); *pa mælu* ‘po brašno’, *pa sír*, *pa ópravu* ‘po haljinu; po odijelo’ (s akuzativom), *pa mæle* ‘po brašnu’, *pa síru*, *pa óprave* (s lokativom); *pri híži* ‘kod kuće; uz kuću’, *pri dièdu* ‘kod djeda’, *pri sòsedu*; *za sína*, *za snèhu*, *za pacíklin* ‘za bicikl’ (s akuzativom), *za sínám*, *za snièhu*, *za pacíklinám* (s instrumentalom). Varijante su ispred zamjenica i nekih zamjениčkih pridjeva naglašene i za pojedine prijedloge glase onako kako slijedi niže.

Prijedlog *da* (s genitivom): *dõ manæ*, *dõ tabæ*, *dõ ñega*, *dõ ñæ*, *dõ nas*, *dõ vas*, *dõ ñi*, *dõ sabæ*; *dõ časa(ra)*, *dõ kega*; *dõ tega*, *dõ tæ*; *dõ nega*, *dõ næ* (usp. za Bednju Jedvaj 1956: 306). Izoliran slučaj predstavlja prilog (priloški izraz) *duõzdæj* (ili *duõ zdæj?*) ‘do sada’ (usp. i leksikalizirane elemente kao *dõkud(ek)* ‘dokle’, *dõtud(ek)* ‘dovde’, *dõnud* ‘donde’, rjeđe *da tõd(ek)*, *da anõd(ek)*).

Prijedlog *na* ‘na’ s akuzativom (/a/ > /o/ zbog susjednog nazala): *nõ mæ* ‘na mene’, *nõ tæ*, *nõ ñega*, *nõ ñu*, *nõ nas*, *nõ vas*, *nõ ñæ*, *nõ sæ*; *nõ ke*, *nõ kega*; *nõ tega*, *nõ tu*; *nõ nega*, *nõ nu*; s lokativom: *nõ mane*, *nõ tabe*, *nõ ñám*, *nõ ñe*, *nõ nas*, *nõ vas*, *nõ ñi*, *nõ sabe*; *nõ čám*, *nõ kam*; *nõ tam*, *nõ te*; *nõ nam*, *nõ ne* (usp. i leksikalizirane elemente *nõklu* ‘dolje, na pod, na tlo’, *nõkle* ‘dolje, na podu, na tlu’, *nõze* pored *nazäj* ‘nazad, natrag’).

Prijedlog *pa* s akuzativom: *puõ mæ*, *puõ tæ*, *põ ñega*, *puõ ñu*, *põ nas*, *põ vas*, *puõ ñæ*, *puõ sæ*; *põ ke*, *põ kega*; *põ tega*, *puõ tu*; *põ nega*, *puõ nu*; s lokativom: *põ mane*, *põ tabe*, *põ ñám*, *põ ñe*, *põ nas*, *põ vas*, *põ ñi*, *põ sabe*; *põ čám*, *põ kam*; *põ tam*, *põ te*; *põ nam*, *põ ne*. I ovdje valja napomenuti da u rijetkim leksikaliziranim priloškim izrazima (prilozima) *puõkič* ‘do koje razine?, do koje granične crte?, dokle?’ i *puõtič* ‘do ove razine, do ove granične crte, dovde’ nalazimo varijantu prijedloga *puõ*.

I prijedlog *pri* (s lokativom) je ispred zamjenica i nekih zamjениčkih pridjeva naglašen: *prí mane*, *prí tabe*, *prí ñám*, *prí ñe*, *prí nas*, *prí vas*, *prí ñi*, *prí sabe*; *prí čám*, *prí kam*; *prí tam*, *prí te*; *prí nam*, *prí ne*.

Prijedlog *za* ‘za’ s akuzativom ima iza sebe nenaglašene oblike zamjenica i zamjениčkih pridjeva: *zõ mæ* ‘za mene, za me’ ([zõ] jer iduća riječ počinje nazalom), *zã tæ*, *zõ ñega*, *zõ ñu*, *zõ nas*, *zã vas*, *zõ ñæ*, *zã sæ*; *za kã* (kako bi se razlikovalo od priloga *zãke* ‘zašto?’), *zã kega*; *zã tega*, *zã tu*; *zõ nega*, *zõ nu*. U ovim se primjerima lijepo vidi utjecaj nazala na vokal u prijedlogu. Kada se slaže s instrumentalom, prijedlog *za* ‘za (ledima), za (čim u zaklonu); (krećući se) za (prateći)’ ostaje nenaglašen kao i ispred imenica, a naglašeni su zamjениčki oblici: *za mænu* ‘za mnom’, *za tuõbu*, *za ñim*, *za ñõ*, *za nõmi*, *za võmi*, *za ñimi*, *za suõbu*; *za čim*, *za kiëm*; *za tiëm*, *za tõ*; *za aniëm*, *za anõ*.

3. skupina

U trećoj su skupini prijedlozi koji se sastoje od zatvorenog sloga, tj. završavaju se nekim suglasnikom, a neki od njih i počinju samoglasnikom (A. prva podskupina: *ab*, pod naglaskom *ōb* ‘o’, s lokativom; *ad*, pod naglaskom *ōd* ‘od’, s genitivom) ili pak počinju suglasnikom ili suglasničkom skupinom (B. druga podskupina; prijedlog započinje suglasnikom ili suglasničkom skupinom iza koje slijedi samoglasnik, a na kraju dolazi suglasnik). U ovoj su drugoj B. podskupini nenaglašeni oblici prijedloga: *bez* ‘bez’ (s genitivom; također i varijanta *brez*), *čez* ‘kroz; tijekom; preko’ (s akuzativom; također i varijanta *črez*), *med* ‘među’ (s akuzativom te s instrumentalom; također i složeni prijedlog *zmed* ‘(od) između; iz sredine (nečega)’, s genitivom), *nad* ‘nad’ (s akuzativom te s instrumentalom), *pad* ‘pod’ (s akuzativom te s instrumentalom), *pred* ‘pred; uoči, prije’ (s akuzativom te s instrumentalom). Što se tiče varijacije finalnoga suglasnika tih prijedloga, oni se, u načelu, slažu s prijedlozima iz prve skupine, a što se tiče varijacija samoglasnika (i kada su nenaglašeni i kada su pod naglaskom), podudaraju se, također u načelu, s onima iz druge skupine.

Dva prijedloga iz prve podskupine (podskupine A.) treće skupine sastoje se od samoglasnika iza kojega slijedi suglasnik: *ab* ‘o (zahvaljujući čemu, uz pomoć čega; u vrijeme čega i sl.)’ (s lokativom) i *ad* ‘od’ (s genitivom). Pritom treba istaknuti da je prvi od njih u uporabi prilično rijedak i s ograničenom distribucijom (npr. *a(p.) pagāče* ‘o pogači’, *ap ciēcu* ‘o sisi’, *ap krūhu* ‘o kruhu’, *ap Siēsvataj* ‘o Svim svetima’, *ap šēste vūre* ‘u/oko šest sati’, *a(b.) bāžulu* ‘o grahu’, *ab gastīē* ‘prigodom svadbe’, *ab vōde* ‘o vodi’, *ab Vēļike Mēši* ‘o Veloj Gospi’, *ab zēļu* ‘o kupusu’, *ab mēdu* ‘o medu’, *ab lūku* ‘o luku’, *ab račūnu* ‘kada se bude pravio račun’) pa nije bilo moguće prikupiti primjere za sve fonetske kontekste. Zapisani su također samo spontano izrečeni primjeri pred zamjenicama za treće lice (premda većina od njih nije danas u uporabi): *ōb nam* ‘o njem’, *ōb ne*, *ōb ni*; *ōp čam*, *ōp kam*; *ōp tam*, *ōp te*; *ōb nam*, *ōb ne*. Taj se prijedlog danas sve više zamjenjuje drugim prijedlozima (npr. *spamīnaļi su sæ za vriēmæ* ili *ad vrēmana*, mjesto *ab vrēmanu*; *živī ad vōdæ* mjesto *živī ab vōde/vuōde*; *bi išla bāba h Rīm kiē bi (i)miēla za čīm* ‘puste želje, neostvarivi snovi’, doslovno: ‘išla bi žena/baba u Rim kada bi imala o čemu /s pomoću čega/’, mjesto *ōp čam*; mjesto *ab Vēļike Mēši* ‘o Veloj Gospi’ češće je *za Vēļiku Mēšu*, *kōlu Vēļikæ Mēšæ* ili *k Vēļike Mēši*; mjesto *a(b.) Bažiču* ‘o Božiću’ češće je *g Bažiču*, *kōlu Bažiča*, *za Buōžič*). Neke od navedenih sintagmi s prijedlogom *ab/ōb* danas više uopće nisu u uporebi.

Prijedlog *ad* ‘od’ (s genitivom) ima varijantu *at* ako riječ koja slijedi počinje bezvučnim suglasnikom (npr. *at patōka*, *a(t.) tuōrbæ*, *at cēca*, *at četærtka*, *at kaļēna*; *at firka*, *at siēna*, *at šībæ*, *at hlāda* ‘od hladovine, od sjene’) te varijantu

ad ako iduća riječ počinje zvučnim suglasnikom (npr. *ad Bóga, a(d.) driêva, ad gŕŭŋga* ‘od perlice’, *ad gôta* ‘od grla’, *ad vŭræ, ad zŭmæ, ad žŭta, ad jæter, ad môtaræ* ‘od matere’, *ad nuôsa, ad nŭvæ, ad lŭka, ad lŭdi, ad rôkæ / ad rókæ*). Ispred zamjenica i zamjeničkih pridjeva varijante toga prijedloga su naglašene: *ôd manæ* ‘od mene’, *ô(t.) tabæ, ôd nêga, ôd næ, ôd nas, ôd vas, ôd ni, ôt sabæ; ôt časa(ra), ôt kega; ô(t.) tega, ô(t.) tæ; ôd nega, ôd næ* i *ad anôga, ad anæ* (usp. i leksikalizirane elemente *ôtud* i rjeđe *ôdnud* pored *ad anôd*).

U drugoj podskupini treće skupine (podskupina B.) nenaglašeni oblici prijedloga glase kako smo već gore naveli: *bez* (/brez, s genitivom), *čez* (/črez, s akuzativom), *med* (s akuzativom te s instrumentalom; vidi niže i *zmed*, s genitivom), *nad* (s akuzativom te s instrumentalom), *pad* (s akuzativom te s instrumentalom), *pred* (s akuzativom te s instrumentalom). Ispred zamjenica, tj. kada su naglašeni, ti prijedlozi imaju i posebne osnovne varijante *bæs/bæz* i dr., *čæs/čæz* i dr., *mæd/mæd* (slično i *zmæd*), *nôd/nôd* (s akuzativom, dok je s instrumentalom *nad* nenaglašen), *pôd/puôd* i sl. (s akuzativom, a s instrumentalom je *pod* nenaglašen), *præd/præd* i sl. (s akuzativom, a s instrumentalom je *pred* nenaglašen). Iako se slaže s genitivom, složeni prijedlog *zmed* ‘između’ (‘(od) iznutra, iz sredine neke skupine’) ponaša se analogno prijedlogu *med* (pred zamjenicama: *zmæd nas* ‘(od) između nas’, *zmæd vas, zmæd ni*).

Prijedlog *bez* (rijetko *brez*, s genitivom) ima varijantu *bes* pred bezvučnim okluzivima, afrikatom *c* i bezvučnim frikativima (npr. *bes pôsla, bes tærsa, bes cêca, bes kuôl* ‘bez kola’, *bes fŭrkav, be(s.) siêna, bes hæsni* ‘bez koristi’), varijantu *beš* ispred šuštavih (npr. *beš čävŭa, be(š.) šuôŭinav* ‘bez cipela’), varijantu *bez* pred zvučnim suglasnicima (npr. *bez brŭgæ, bez driêva, be(z.) zômera* ‘bez zamjeranja, nemojte zamjeriti’, *be(z.) zŭmæ, bez jêla; bez mæsa, bez nuôsa, bez nŭvæ; bez lŭka, bez lŭdi; bez rôkæ*). Pred zvučnim šuštavima varijanta je *bež* (npr. *bež gŭŋgav* ‘bez perlica’, *be(ž.) žuôharav* ‘bez žohara’). Ispred zamjenica i zamjeničkih pridjeva varijante su kako je navedeno u primjerima (npr. *bæz manæ, bæš tabæ, bæž nêga, bæž næ, bæz nas, bæz vas, bæž ni, bæ(s.) sabæ; bæš tega*, ali i *bes tôga, bæš tæ* i *bes tæ*; rijetko *bæz nega*, obično *bez anôga, bez anæ*). S upitnim zamjenicama (*kæ* ‘što’, *duô/kiê* ‘tko’) dolaze uglavnom samo nenaglašene varijanta *bes, beš* (npr. *beš čæsa, bes kôga*), a i ispred ličnih zamjenica, osobito u množini, nerijetko se čuje (naglašena) varijanta *bêz, bêž*: *bêz nas, bêz vas, bêž ni*, ali vrlo rijetko za lica jednine (*bêz manæ, bês tabæ*; ipak sve češće u govoru školske djece). Varijante *bræz/bræs* itd. ispred zamjenica danas su vrlo rijetke.

Prijedlog *čez* (znatno rjeđe *črez*) ‘kroz; preko; nakon (nekog vremenskog razmaka)’ (s akuzativom) ponaša se, što se varijanata tiče, analogno prijedlogu *bez*. Ispred bezvučnih suglasnika dolazi varijanta *čes* (npr. *čes puôtek* ‘preko potoka’, *čes trŭgu* ‘preko (mrtvačkoga) lijesa’, *čes cêstu* ‘preko ceste’, *čes kalêne*

‘kroz koljeno; preko koljena’; *čes fěrtuh* ‘preko pregače’, *če(s.) siēnce* ‘kroz hlad, sjenu’, *čes hōstu* ‘kroza šumu’), s bezvučnim šuštavima *češ* (npr. *češ člavěka* ‘kroz čovjeka, preko čovjeka’, *če(š.) škarlāk* ‘kroz šešir’, *če(š.) šaku* ‘kroz šaku’), ispred zvučnih suglasnika *čez* (npr. *čez briēg* ‘preko brijega’, *čez driēve* ‘kroz stablo/drvo’, *čez gōt* ‘kroz grlo’, *čez vrāta* ‘kroz vrata’, *čez vrāt* ‘kroz vrat’, *če(z.) zīmu* ‘preko zime, tijekom zime’, *čez jōmu* ‘preko jame’; *čez māļin* ‘kroz mlin’, *čez nuōs* ‘kroz nos’, *čez nūvu*; *čez lātu* ‘kroz letvu; preko letve’, *čez lūdi* ‘kroz ljude/svjetinu; preko ljudi, preko svjetine’; *čez rāebra* ‘kroz rebra’), ispred zvučnih šuštavih *čež* (npr. *čež ġūnġæ* ‘kroz perlice’, *če(z.) žīte* ‘kroza žito’). Ispred ličnih zamjenica i navedenih zamjeničkih pridjeva dolaze naglašene varijante (npr. *čæz mæ* ‘kroza me’, *čæs tæ*, *čæž nēga*, *čæž nū*, *čæz nas*, *čæz vas*, *čæž næ*, *čæ(s.) sæ*; *čes kǣ*, *čes kōga* /rijetko *čæs kegal*; *čæs tega*, *čæs tu*, *čæz nega*, *čæz nu*) (za bednjanski govor usp. Jedvaj 1956: 320). Nenaglašena varijanta *črez*, *čres* i naglašene varijante *čræz/čræs/čræž/čræž/čræž/čræs* danas su rijetke, a čuju se osobito u govoru starijih žena i djece.

Prijedlog *med* ‘među’ (s akuzativom) ima varijantu *met* pred bezvučnim suglasnicima (npr. *met pǣrstæ*, *me(t.) trōmæ* ‘među grede’, *met cēcæ* ‘među dojke’, *met čōbæ* ‘među usne’, *met kōsti*; *med fūrkaæ*, *med sēmæ* ‘među sjeme(nje)’, *med šākæ*, *med huōjkæ* ‘među jele’), pred zvučnima *med* (npr. *med brēgæ*, *me(d.) dǣrva*, *med ġūnġæ* ‘među perlice’; *med vūha* ‘među uši’, *med zǣļæ* ‘među kupus’, *med žīlæ*, *med jājca*; *med mæse*, *med nōgæ*, *med nūvæ*; *med lātæ* ‘među letve’, *med lūčicaæ*; *med rāebra*). Naglašene varijante dolaze ispred navedenih zamjenica i zamjeničkih pridjeva (npr. *mæd mæ* i *mæ(t.) tæ*, *mæd nēga* i *mæd nū*, *mæd nas*, *mæd vas*, *mæd næ*, *mæt sæ*; *met kǣ* (?), *mæt kega*; *mæ(t.) tega* i *mæ(t.) tu*; *mæd nega* i *mæd nu*). Iz semantičkih razloga, oblici zamjenice za lica jednine ne rabe se sami za sebe u izvornom značenju, nego samo u paru. Za uzvrat, kod određenoga dijela govornika taj prijedlog ‘ispražnjen od značenja’ sa zamjenicom u jednini dobiva značenje ‘nad; prema (komu), u odnosu na koga’ (npr. *mæd mæ jā dalǣtel kōmen* ‘prema meni/preda me je doletio kamen’). Varijante za instrumental obradit će se usporedno s onima za prijedloge *nad*, *pad* i *pred*. Prijedlog *zmed* ‘(od) između, iz neke skupine’ (s genitivom), što se varijanata tiče, ponaša se slično prijedlogu *med* pa imamo varijante *zmet* (npr. *zmet prašičav* ‘(od) između prasaca, krmaka’, *zmet kuōňav* / *zmet kañuōv*; *zmet ciēcav*, *zmet čāvļav*; *zmet fūrkaav*, *zmet sļiv* ‘(od) između šljiva’, *zmet šikārja*, *zmet huōjek/huōjki*), *zmed* (npr. *zmed briēgav/breguōv*, *zmed desiēk/diēsek*, *zmed gōsek*; *zmed žīdav*, *zmed žīvādi* ‘(od) između blaga, stoke’; *zmed jājec*; *zmed mūjcaav* ‘(od) između mačaka, mačora’, *zmed nuōg*, *zmed nūv*; *zmed luōncav*, *zmed liēs*; *zmed rītasnic* ‘(od) između guzova’).

Prijedlog *nad* ‘nad’ (s akuzativom) pred bezvučnim suglasnicima ima varijantu *nat* (npr. *nat kōle* ‘nad kolo, nad kotač’, *na(t.) tiēgļin* ‘nad vazvu’, *nat cēcæ*,

nat čǎle, nat kuōtel; nat fǔrek, nat siēne, nat šǔder ‘nad šljunak’, *nat huōjku*, pred zvučnima varijantu *nad* (npr. *nad bǣrv, na(d.) driēve, nad gātræ* ‘nad rešetke’; *nad vōdu, nad zǣmļu, nad žǐte, nad jōmu; nad mǐša, nad nuōs, nad nǐvu; nad ladīnu* ‘nad tratinu’, *nad lūdi* ‘nad ljude’; *nad rōmu* ‘nad rame’). Naglašene su varijante ispred zamjenica (npr. *nōd mæ* ‘nad mene’, *nō(t.) tæ, nōd nēga, nōd nu, nōd nas, nōd vas, nōd nǣ, nōt sæ; nat kǎ*, rijetko *nōt ke, nōt kega* i *nat kōga; nō(t.) tega, nō(t.) tu; nōd nega, nōd nu*).

Prijedlog *pad* ‘pod, ispod’ (s akuzativom) pred imenicama koje počinju bezvučnim okluzivom, afrikatom ili frikativom ima varijantu *pat* (npr. *pat pǣč, pa(t.) tuōrbu, pat kalēne; pat cǣcæ, pat čǎšǣl; pat fǔrek, pat sekīru, pat šuōlīn, pat hǣrgu* ‘pod kvrgu, izraslinu’), ispred zvučnih *pad* (npr. *pad briēg, pa(d.) driēve, pad gūn* ‘pod pokrivač/deku’; *pad vǣrh, pad zǣlǣ, pad žǐte, pad jǎsli* ‘pod jasle’), ispred nazala, laterala i vibranta (npr. *pad miēheñ* ‘pod mahovinu’, *pad nuōs, pad nǐvu; pad lǣtu* ‘pod letvu’, *pad lǣsu; pad rǣbra*). Naglašene varijante dolaze ispred zamjenica i zamjeničkih pridjeva (npr. *puōd mæ* ‘poda me’, *puō(t.) tæ, pōd nēga, puōd nu, pōd nas, pōd vas, puōd nǣ, puōt sæ*; rijetko *pōt ke* i češće *pat kǎ, pōt kega; pō(t.) tega, puō(t.) tu; pōd nega, puōd nu*).

Prijedlog *pred* ‘pred, ispred; prije’ (s akuzativom) ima varijantu *pret* kada dolazi ispred imenica koje počinju bezvučnim okluzivom, afrikatom ili frikativom (npr. *pret pǐcekæ* ‘pred piliće’, *pre(t.) tōču* ‘prije tuče, grada’, *pret kǎču* ‘pred zmiju’; *pret cǣkar, pret čǎle; pret fǣraf* ‘pred župni dvor’, *pret sūšu* ‘uoči suše’, *pret šǎku, pret hǐžu*), varijantu *pred* ispred zvučnih (npr. *pred brǣdu, pre(d.) driēve, pred grōb; pred vrǣta, pred zīmu, pred žīvīcu, pred jōmu; pred mrǣžu, pred nōž, pred nǐvu; pred lǣtu, pred lūdi* ‘pred ljude’; *pred rǐbu*). Sa zamjenicama i zamjeničkim pridjevima imamo ove oblike: *prǣd mæ, prǣ(t.) tæ, prǣd nēga, prǣd nu, prǣd nas, prǣd vas, prǣd nǣ, prǣt sæ; pret kǎ* (zamjenica je naglašena!), *prǣt kega; prǣ(t.) tega, prǣ(t.) tu; prǣd nega, prǣd nu*.

Prijedlozi *med, nad, pad* i *pred*, kada dolaze s instrumentalom, i ispred ličnih zamjenica i zamjeničkih pridjeva imaju iste nenaglašene varijante kao i pred imenicama.

Prijedlog *med* ‘među’ (s instrumentalom): *med mǣnu* i *me(t.) tuōbu, med nǐm* i *med nō, med nōmi, med vōmi, med nǐmi, met suōbu; met čīm, met kiēm; me(t.) tiēm, me(t.) tō; med aniēm, med anō*. Kao i prijedlog *med* s akuzativom, i prijedlog *med* s lokativom za lica jednine dolazi samo u paru pa se za lica jednine pojavljuje i značenje ‘na, nad’ (npr. *kǎ sæ med mǣnu razdǐraš!?* ‘što se nada mnom (tj. na mene) dereš!?’ (o individualnim varijantama zamjenica s prijedlozima u instrumentalu v. bilješku 3).

Prijedlog *nad* ‘nad, iznad’ (s instrumentalom): *nad mǣnu* ‘nada mnom’, *na(t.) tuǔbu, nad n̄im, nad n̄ō, nat suǔbu; nat č̄im, nat kiēm; na(t.) tiēm, na(t.) tō; nad aniēm, nad anō*.

Prijedlog *pad* ‘pod, ispod’ (s instrumentalom): *pad mǣnu* ‘poda mnom’, *pa(t.) tuǔbu, pad n̄im, pad n̄ō, pad n̄omi, pad v̄omi, pad n̄imi, pat suǔbu; pat č̄im, pat kiēm; pa(t.) tiēm, pa(t.) tō; pad aniēm, pad anō*.

Prijedlog *pred* ‘pred, ispred’ (s instrumentalom): *pred mǣnu, pre(t.) tuǔbu, pred n̄im, pred n̄ō, pret suǔbu, pred n̄omi, pred v̄omi, pred n̄imi, pret suǔbu, pret č̄im, pret kiēm; pre(t.) tiēm, pre(t.) tō; pred aniēm, pred anō*.

Uz one prijedloge koji se sastoje od jednoga suglasnika ili pak završavaju na suglasnik upozorili smo da ćemo, u slučajevima kada iza takva prijedloga dolazi riječ koja takvim istim suglasnikom počinje, sve te slučajeve obraditi zajedno na kraju 3. skupine prijedloga. Narav te pojave prikazali smo u opisu prijedloga *h* kod kojega, uz uobičajene varijante kao *f ōstu < h hōstu, f ærži < h hærži* i sl. dolaze, doduše rjeđe, i varijante kao (*h.*) *hōstu, (h.) hærži* (obično s lagano produljenim početnim suglasnikom imenice ili kakve druge iduće riječi). Dok su takve varijante za prijedlog *h* iznimne, za druge prijedloge koji se sastoje od jednoga suglasnika ili se završavaju na suglasnik, a iduća riječ započinje istim takvim suglasnikom, navedna su rješenja pravilo. Kako smo opisali, doticaj /-h/+ /h-/ razrješava se u govoru na nekoliko načina: prijedlog *h* može se ispred riječi koja počinje s *h-* ostvariti kao [hə] (npr. *hə hōstu*; ili kao *h* iza kojega dolazi pauza, npr. *h# hōstu*), kao lagano ‘zadržano’ (ili lagano ‘produženo’) početno *h-* iduće riječi (što smo obilježili s pomoću (*h.*) *h-*: npr. (*h.*) *hōstu*). Ali u bržem govornom tempu to (*h.*) u izgovoru izostaje. Samo u rijetkim slučajevima, npr. pri inzistiranju, na početku iduće riječi imamo ‘intenzivno’ *h* koje na sluh može nalikovati na geminatu (npr. (*h*) *hōstu > h:ōstu*) (za prijedloge koji se sastoje od jednoga suglasnika, ako prethodna riječ završava na samoglasnik). Takva opća formula ([-C]+C- > (-C)+C-) vrijedi i za druge slučajeve doticaja istovjetnih suglasnika s kraja prijedloga i s početka iduće riječi pa ćemo to ovdje ilustrirati primjerima. Prijedlog *h* (s akuzativom i s lokativom): (*h.*) *hōstu, (h.) hōste*, uz uobičajenu varijantu *f ōstu, f ōste*. Prijedlog *k* (s dativom): (*k.*) *kuōnu; (g.) gruǔbu*. Prijedlog *s* (s instrumentalom): (*s.*) *siēnam; (z.) zājcām; (š.) suǔjku; (ž.) žǣpām*. Prijedlog *s* (s genitivom): (*s.*) *siēma* ‘sa sajma’, (*s.*) *siēna* ‘sa sijena; iz sjena’, (*s.*) *sǣbæ* ‘sa sebe; iz sebe’, (*z.*) *zōbi* ‘sa usta; sa zuba’, (*z.*) *zōbi* ‘sa zobi’, (*š.*) *šlāpæ* ‘sa papuče’, (*ž.*) *žǣrvi* ‘sa žrvnjeva’ (u većini ovih primjera prijedloga navedeni oblik može imati i značenje *z* ‘iz’). Prijedlog *z* (s genitivom): (*s.*) *sēmana* ‘iz sjemena, iz sjemenja’, (*z.*) *zǣmļæ; (š.) šākæ; (ž.) žākļa* ‘iz vreće’. Prijedlog *ab* (s lokativom): *a(b.) Bažiču* ‘oko Božića, o Božiću’, *a(p.) puǔstu* ‘o postu’. Prijedlog *ad* (s genitivom): *a(d.) driēva, a(d.) dēnes* ‘od danas’, *a(t.) tiēsta; ō(t.) tabæ*. Prijedlog *bez* (s geni-

tivom): *be(s.) siēna*; *be(z.) zōmera* ‘bez zamjerke; nemojte zamjeriti’; *be(š.) šākæ*; *be(ž.) žærti*. Prijedlog *čez* (s akuzativom): *če(s.) siēnce* ‘kroz hlad, kroz sjenu’; *če(z.) zīmu* ‘preko zime, tijekom zime’; *če(š.) šāku*; *če(ž.) žīte*. Prijedlog *med* (s akuzativom i s instrumentalom): *med trōmæ* ‘među grede’, *med trōmi* ‘među gredama’, *mæ(t.) tæ* ‘među te’, *me(d.) tēmi* ‘među tima’; *me(d.) dærvæ* ‘među drva’, *me(d.) dærvæ* ‘među drvima’. Slično i prijedlog *zmed* (s genitivom): *zme(t.) tātav* ‘između lupeža, tatova’, *zme(t.) tiē lūdi* ‘između tih ljudi’; *zme(d.) driēvja* ‘između drveća’. Prijedlog *nad* (s akuzativom i s instrumentalom): *na(t.) tiēglin* ‘nad vazu’, *na(t.) tiēglinam* ‘nad vazom’, *nō(t.) tæ* ‘nad tebe’, *na(t.) tuōbu* ‘nad tobom’; *na(d.) driēve* ‘nad drvo, stablo’, *na(d.) driēvam* ‘nad drvetom, stablom’, *na(d.) dærvæ* ‘nad drva’, *na(d.) dærvæ* ‘nad drvima’. Prijedlog *pad* (s akuzativom i s lokativom): *pa(t.) tuōrbu* ‘pod torbu’ i ‘pod torbom’, *puō(t.) tæ* ‘pod tebe’, *pa(t.) tuōbu* ‘pod tobom’; *pa(d.) dēsku* ‘pod dasku’, *pa(d.) diēsku* ‘pod daskom’. Prijedlog *pred* (s akuzativom i s instrumentalom): *pre(t.) trūgu* ‘pred lijes’, *pre(t.) trūgu* ‘pred lijesom’, *præ(t.) tæ*, *pre(t.) tuōbu*; *pre(d.) dēcu* ‘pred djecu’, *pre(d.) decō* ‘pred djecom’. Prijedlog *kraj* (s genitivom), koji ovdje nismo posebno obrađivali: *kra(j.) jōmæ*. Prijedlog *prek* (s genitivom): *pre(k.) kuōna*; *pre(g.) gæрма* ‘preko grma’.

Ima i drugih pojava zbog kojih dolazi do varijacija u oblicima prijedloga, ali kako za njih nisam uspio prikupiti dovoljno opsežnu i dovoljno reprezentativnu (i dovoljno pouzdanu) građu, ovdje ću ih samo naznačiti. Kada finalni [s] prijedloga dolazi ispred početne afrikate /c/ iduće riječi te finalni [š] prijedloga ispred početne afrikate /č/ iduće riječi, kadšto u govoru nekih osoba mjesto [s] ili [š] realizacija bude [h] (npr. *beh cēstæ*, *čeh čæšēļ* umjesto uobičajenoga *bes cēstæ*, *češ čæšēļ*). Koliko je god teško utvrditi narav i učestalost ove pojave na granici između prijedloga i iduće riječi, treba napomenuti da je unutar leksičkih jedinica, kod osoba kod kojih ta pojava dolazi, ona uglavnom dosljedna (usp. *kuōhci* ‘kosci’, *pāhčiti sæ* ‘žuriti se, truditi se’ umjesto *kuōsci*, *pāščiti sæ*, *hcāti* ‘mokriti’, *hčāva* ‘mokrača’ kao individualne varijante umjesto običnijega *scāti*, *ščāva*). Ni za iduću pojavu nemam dovoljno (pouzdanu) građe da bih mogao utvrditi točne okolnosti u kojima se ona događa. Obično i najčešće prijedlozi koji završavaju na dental ([t, d]) ispred iduće afrikate (/c, č, ĝ/) čuju se manje ili više jasno i odvojeni od afrikate (npr. *pat ciēstu*, *pat čærvam* ‘pod crvom’, *pad ĝūnĝam* ‘pod perlicom’), ali sam u više navrata zabilježio i realizacije gotovo s geminatom ([*pac:iēstu*, *pač:ærvam*, *paĝ:ūnĝam*]). Za pouzdano tumačenje tih pojava nisu dovoljne povremene impresionističke bilješke na sluh, nego sustavno prikupljena građa te snimanje i mjerenje s pomoću aparata.

Iz onoga što smo do sada izložili vidi se da prijedlozi *bez* i *čez* imaju najveći broj kontekstualnih varijanata, svaki od njih više od desetak (pred imenica-

ma: *bez*, *bes*, *be(s.)*, *bež*, *beš*, *be(ž.)*, *be(š.)*; pred zamjenicama: *běz*, *běs*, *bě(s.)*, *běž*, *běš*; te individualne varijante kao *běz*, *běs*, *bě(s.)*, *běž*, *běš*; a prijedlog *čez*, ne računajući rijetke individualne varijante poput *črez*, pred imenicama: *čez*, *čes*, *če(z.)*, *če(s.)*, *čež*, *češ*, *če(ž.)*, *če(š.)*; pred zamjenicama: *čěz*, *čěs*, *čě(s.)*, *čěž*, *čěš*). Tri homofona prijedloga *s* (s instrumentalom), *s* (s genitivom) i *z* (s genitivom) imaju osam zajedničkih (homofonih) varijanata: *s*, *z*, (*s.*), (*z.*), *š*, *ž*, (*š.*), (*ž.*). Prijedlozi *s* akuzativom *nad*, *pad*, *med*, *pred* imaju svaki po četiri varijante ispred imenica, a u instrumentalu su to ujedno i varijante ispred zamjenica itd.

4. skupina

Četvrtu skupinu, kojom se ovdje ne ćemo posebno baviti, tvore ‘nepravi’ prijedlozi, uglavnom prilozi u prijedložnoj službi, kao npr. *blizu* ‘blizu’, *kôlu* ‘oko’, *mîme* ‘mimo, pokraj’, *prék* ‘preko’ (npr. *prék patôka*, *prég briêga* / *preg briêga* / *preg bréga*, ali *prék vërta* / *prek vërta*, *prék jômæ*, *prék muôsta* itd.), *priê* ‘prije’, svi s genitivom, koji su redovito i ispred imenica naglašeni. Zatim u tu skupinu ulazi prijedlog *pruôti* ‘prema, nasuprot, usuprot’ s dativom (također i prilog; kao prijedlog naglašen je i ispred imenica) te posuđeni i neadaptirani prijedlozi kao npr. *uôbar/ôbar/abar* ‘iznad, nad’, *zbôg/zbag* ‘zbog’, *ôsim* ‘osim’, također svi s genitivom, koji su najčešće naglašeni i ispred imenice, ali neki ponekad dolaze i u nenaglašenom obliku. Posebno se ponaša prijedlog *kraj* (*/kráj*) koji je rijedak (uglavnom mjesto *pri*), ali napominjemo da se rijetko čuje i njegova naglašena varijanta *krě*: *krě manæ*, *krě tabæ*, *krě nas* i sl.

Iz onoga što je do sada izloženo može se pretpostaviti da bi i u drugim (kajkavskim) govorima slična istraživanja mogla dovesti do zanimljivih činjenica (uostalom, to potvrđuje i ono što je zabilježeno o bednjanskoj govoru).

Literatura

- ŠERKASOVA, E. T. 1979. Предлог. Русский язык. Энциклопедия. [Гл. Редактор Ф. П. Филин]. Издательство 'Советская энциклопедия'. Москва, 227–228.
- DUBOIS, JEAN ET AL. 1994. *Dictionnaire de linguistique*. Paris: Larousse.
- FLORSCHÜTTZ, JOSIP 1940⁴. *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika za srednje i slične škole*. Zagreb: Naklada školskih knjiga i tiskanica Banovine Hrvatske.
- GLÜCK, HELMUT 1993. *Metzler Lexikon. Sprache*. Stuttgart – Weimar: Metzler.
- JEDVAJ, JOSIP 1956. Bednjanski govor. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 1, 279–330.
- KOVAČEC, AUGUST 1989. Četverotonski prozodijski sustav nekih kajkavskih govora. *Govor* VI/2, 13–27.
- KOVAČEC, AUGUST 1990. Le système prosodique à quatre tons dans quelques parlers kaïkaviens. *Festschrift Đurovič zum 65. Geburtstag, Wiener slavistisches Jahrbuch* 25-26, 247–255.
- KOVAČEC, AUGUST 1990a. O razvoju vokalizma u dvama susjednim kajkavskim govorima. *Suvremena lingvistika* 29-30, 51–60.
- KOVAČEC, AUGUST 2007. Deminutivi osobnih imena izvedeni s pomoću višestrukoga sufiksa kao kompenzacija za vokativ u jednom kajkavskom govoru. *Folia onomastica Croatica* 12-13, 289–298.
- KOVAČEC, AUGUST 2013. Dvostruki oblici imperativa u jednom kajkavskom govoru. *Od indoeuropeistike do kroatistike. Zbornik u čast Daliboru Brozoviću* [ur. Ranko Matasović]. Zagreb: HAZU, 223–229.
- LONČARIĆ, MIJO 1996. *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.
- LONČARIĆ, MIJO 2005. *Kajkaviana et alia. Oglеди o kajkavskim i drugim hrvatskim govorima*. Čakovec – Zagreb : Zrinski – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- LUKEŽIĆ, IVA – SANJA ZUBČIĆ 2007. *Grobnički govor 20. stoljeća*. Rijeka: Katedra čakavskog sabora Grobnišćine.
- MAREŠIĆ, JELA 2013. Vremenski prilozi u čakavskom i kajkavskom narječju. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 18, 203–217.
- MILOŠ, IRENA 2013. Prijedlozi u ekavskom dijalektu čakavskoga narječja. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 18, 239–253.
- MOGUŠ, MILAN 2002. *Senjski rječnik*. Zagreb – Senj: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Matica hrvatska Senj.
- RAMADANOVIĆ, ERMINA – INES VIRČ 2013. Redosljed nenaglašenih sintaktičkih jedinica u kajkavštini. *Rasprave. Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 39, 2, 603–630.

- ȘERBĂNESCU, ANDRA 2004. Prepoziție. *Enciclopedia limbii române*. [Coordona-tor: Marius Sala.] București: Univers enciclopedic, 458–462.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 2009. *Rječnik bračkih čakavskih govora*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- ZEČEVIĆ, VESNA 1993. *Fonološke neutralizacije u kajkavskom vokalizmu*. Za-greb: Zavod za hrvatski jezik.

Les variantes contextuelles des prépositions dans le parler de Jesenje

Résumé

Les prépositions n'ont pas attiré beaucoup d'attention dans les travaux des dialectologues qui se sont occupés des parlers et dialectes croates, y compris du dialecte kajkavien. Le présent travail se propose de présenter les variantes contextuelles des prépositions dans le parler de Jesenje (Donje Jesenje en premier lieu), un parler du nord du domaine kajkavien. Ces variantes sont conditionnées par les assimilations des consonnes finales des prépositions devant les consonnes initiales des mots qui les suivent (assimilations d'après la sonorité, d'après le point d'articulation et d'après le mode d'articulation), par les neutralisations des oppositions entre les voyelles en syllabes accentuées (un inventaire plus riche) et en syllabes atones (un inventaire plus réduit), d'où nais-sent les alternances vocaliques, ainsi que par la neutralisation de l'opposition entre les phonèmes /a/ et /o/ sous l'un des quatre accents au voisinage d'une consonne nasale. On analyse ensuite les solutions phonétiques à la rencontre de deux consonnes, finale de préposition et initiale du mot qui suit.

Ključne riječi: asimilacija (finalnih suglasnika prijedloga), dvosložni i dvovrš-ni naglasak, naglašeni (prijedlog), nenaglašeni (prijedlog), neutralizacija samoglasničkih opreka, tonski naglasak, varijanta.

Mots-clé: assimilation (des consonnes finales de prépositions), accent bisylla-bique et à deux sommets, accentuée (préposition), inaccentuée (prépositi-on), neutralisation des oppositions vocaliques, accent à tons, variante.

